

KLACKOVITÝ WINTR

Neznámá fakta o zakladateli literatury faktu

Už měl na obzoru čtyřicáté narozeniny, když se počátkem roku 1886 dočkal své první knížky, Rakovnických obrázků. Při té příležitosti spěchal Světozor předcházet si slibného autora. Představil ho jednak portrétem /budí dojem, že muž sličné tváře s ostře střiženým knírem se právě chystá prorazit hlavou zeď/, jednak chválivým medailónkem. Jeho autor vycítil kouzlo malé autobiografie, kterou si od Zikmunda Wintra pro ten účel vyžádal, a tak jí nepřehýval vlastním slovem, ale připojil k němu v plném znění.

Vypravěč historických miniatur, již tenkrát obdivovaný pro svůj vzácný /prý český/ humor, se při oné příležitosti přiznal, že prvotní ro^hžled po světě získával tím, že od dětství pomáhal svému otci kostelničit. Nejprve zvonil jen umíráčkem /"Velikého zvonu dlouho jsem neutáhl"/. Ale když v roce 1871 otec zemřel, skoro celý rok prý za něj konal pětadvacetiz^{*k}latovou službu, "aby matka s námi čtyřmi sirotky hned nebyla od chrámu a z chleba odpuzena". Tenkrát už bylo nenadálému živiteli rodiny pětadvacet, byl "filozofem Pražské univerzity, za některý čas i jednatelem Akademického čtenářského spolku - a přitom zvoníkem u Panny Marie Vítězné."

Jako chrámový služebník pozoroval lidi při křtech, při pohřbech i o svatbách: "Od prostičké chudobné nevěsty, kteráž ubožáček v kornoutku věneček si do kostela přinesla, až po atlasovou nádheru nejedněch cynických lidí, kteří v těžké chvíli svého života smích u oltáře sobě tropili, což tu všelikterakých lidí bylo a obrázků!"

O svém kostelničení se Winter v té milé autobiografii

rozepsal, zato funkcionářením ve studentském spolku se jenom dotkl - ovšem tak, že připomněl jiný, vznešený pól své existence, údělu zvoníka protilehlý. Zapomněl, opomněl, anebo vzpomínat na tohle svoje funkcionářením pro velké čtenářstvo Světozoru nepokládal za vhodné? Oním jednatelem se stal v bolavém roce 1871, kdy ztratil otce a kdy se táborové hnutí, jímž národ žil od roku 1868, rozžehnilo s nadějí na česko-rakouské vyrovnání. I tenhle zlom ve státoprávním hnutí se po svém obtiskl na stránkách Knihy přání Akademického čtenářského spolku, vedené od 1. října 1871, v době, kdy na půlce stránky vyhrazené pro odpovědi na přání členstva z povinnosti jednatele výboru odpovídal Zikmund Winter /když se rozhněval, psal své příjmení Wintr a občas užíval zkratky Wtr./

V legendárním spolku, založeném roku 1849, v onom školním roce patřil posluchač filozofie Winter, bytem na faře u Křížovníků /a zvoník u Panny Marie Vítězné/, mezi oudy staré /Jirásek byl právě přijat jako čerstvý maturant/. Asi nikde nechyběl a v ničem si nelenoval, nadto byl dřič, pročez byl nejen jednatelem, ale patřil také do komise, která každoročně připravovala Kalendář čes. studentstva, a do třetice byl činitelem studentského divadla. Příležitostí ke sporům s kolegy a k jejich řevnivosti víc než dost.

Netoliko krásné výrazné písmo odlišovalo tenkrát Wintra od kolegů, kteří se zvěčnili svými zápisy v Knize přání, a nejen rukopis spojuje onoho rázného jednatele s klasikem české prózy, o jehož osudech toho zatím zrovna moc nevíme.

Zápisy začínají nevinně. Na stížnosti, že není vyložen Český lev a že o prázdninách nechodil Prager Abendblatt, Win-

ter odpověděl: "Dám se do báby." A jako postskriptum vzápětí dodal: Prý přinesla." Jenomže netrvalo dlouho a v Knize se objevilo přání naveskruz politické. Někdy před vánoční vznesl kdosi návrh, aby se zakoupil obraz ministra Hohenwarta, "právě zde vyšlý. Bude se dobře vyjímat vedle reskriptu," stálo v zápisu, podepsaném jménem Šindelář. Jiná ruka s podpisem Hejrovský, právník, připojila mínění opačné. Portrét státníka prý nekupovat, nemá výtvarnou hodnotu, "ani by neposloužil zasloužilému muži ku cti."

Do vzniklé výměny názorů, která mohla být účastníky pojata i jako ironická hra, i jako počouchlost, zasáhl Winter věcně, byť s tlumenou nevolí: "Také přednese jednatel - mluví však proti návrhu páně Šindelářovu ještě jiné momenty než špatná práce na obraze. Co návrh však musí to na poradu přijíti."

"Jinými momenty" se asi rozumělo, že Hohenwart, který v roli ministerského předsedy překládal ve Vídni české fundamentálky, mezitím doúřadoval, a fundamentálky byly smeteny ze stolu. Reskript ze září 1971, v němž císař sliboval, že svou korunovační přísahou obnoví "státoprávní postavení koruny české", byl nadlouho, "zapomenut". Doplňt slibný reskript, který patrně visel ve studovně Akademického čtenářského spolku ještě poté, co byl Vídní popřen, navíc portrétem Hohenwartovým, znamenalo hlásit se buď k oklamáným nadějím, anebo k prohře, a v každém případě jednat opozičně anebo si na opozici zranitelně hrát.

Byl požadovaný portrét vyvěšen, anebo zmizel ze studovny AČS i zářijový reskript? To nevíme. Kniha přání o věci dál nic nezachytila. Spor měl v každém případě vleklou dohru, v níž se proti jednateli spolkového výboru angažovali další

právníci a medikové. Na přání, aby Winter opustil výbor, že odpovídá "klackovitě", opáčil na púlce stárny, vyhrazené pro odpovědi, jednatel: "Přednesu výboru, pane doktore." Když se přání opakovalo, poznamenal jen: "Zdrávi vzkazovali." A když pak jiná ruka zanaříkala, jaký dojem si jednou čtenář učiní z Wintrových zápisů o těch, kteří nezdvořáka učinili jednatelem, Wintrova ruka podotkla: "Mne těší."

Jedno je z onoho hašteření dost zjevné: Winter ve svých protivnicích viděl nafoukané a zazobané kandidáty výnosných advokátních kanceláří a lékařských ordinací a jako zvoník od Panny Marie Vítězné a filozof /rozuměj posluchač historie na filozofické fakultě/ v jedné osobě se na ně díval spatra. Domníval se, že si nejednoho z nich postavil proti sobě, když je odmítl při výběru uchazečů o ochotnické divadlo. O tom se vyjádřil v Knize přání s ironizující výmluvností: "Těm všem, kdož psali a píší na mou osobu pamflety a glosy: Od konkurenčních zkoušek k divadelnímu představení, kde jsem co komisař několik světél dramatických k úlohám nepustil /rozumí se v souhlasu s komisí/ aneb připuštěné již lepšími nahraditi se snažil: datuje se ona málomocná zášť několika čtyř nebo pěti lidiček, kteří na mne buď tajně blátem pohazují - aneb někoho nastrčí. Poněvadž mne tyto duševní jejich produkty trošku baví: prosím, aby neustali. Snesu to tím spíše, čím ochotněji uznává výbor, jehož jsem členem, moje práce a zásluhy; a poněvadž taky vím, že nelze se vždy člověku ubránit, aby se o něho něco nepodrbalo. Mně ale z toho hlava nebolí. Nadávejte tedy dál - z těch krků a hredel! Akademici!

Wintr.

První odpověď z těch, které se vyrojily, nabádala neskromníka, ať počká na chválu členstva, místo aby chválil sama sebe; ostatně prý Wintrovu úroveň prozrazuje jeho drsná řeč /"něco nepodrbalo"/ ... Dalšímu potrefenému vadilo označení protivníků jako "lidiček" a vůbec nemístná prý Wintrova hrdost. Velmi rychle se spor přenesl na jazykové pole: prý se každé jednatelovo provolání hemží pravopisnými chybami a vlastně - ani Jungmanna ten chudý filozof nezná.

Napřed vyzval nějakého podepsaného pana Kalaše na souboj a na celé stránce Knihy přání horlil jednatel Winter proti urážce od "nestoudných policajtů" a proti nařčení sebe z pravopisných chyb. S Jungmannem v ruce pak o maličko později usvědčovala Wintrova ruka onoho pana Kalaše: "Někdo by mýslil, čta ty učené citáty, že kdo ví, co nevíte - a ehle, zdá se, že ani sám nevíte, že nic nevíte. Jděte se doučit. Nezapomeňte ale sobotáles."

Není-li jednatel Akademického čtenářského spolku na výši spisovné mateřštiny, může být kompetentní mluvit k mladým vzdělavcům a za ně? Aníž bychom mínili rozplétat celý ten spor o jazykovou správnost, dva úryvky z Wintrovy odpovědi musíme citovat, aby bylo jasné, jak se klubal budoucí spisovatel, pro něhož nejedna norma byla spíš výzvou k překročení než k dodržování. "Zdali se píše povinnost, interpe-lace - s dvěma n, l - je libovolno," vyjádřil se Winter v Knize přání na s. 271-3; "prvnější nemá příčiny pro 2 n a druhé je slovo cizé česky psáno." - "Ostatní zločiny gramatické - jestli stojí ale, však na prvém či druhém místě - je výtka nedouka. Položím ji tam, kde důraz. U nás slovosled

volný."

Souboj se pravděpodobně nekonal, pan Kalaš se ještě ozval a Winter mu ještě jednou odpověděl klackovitě: předvádí prý se, aby na sebe upozornil a dočkal se zvolení do výboru Všehrdu.

Pak už zápisy v Knize přání tichnou v drobných dozvucích. Wintrový odpovědi se omezují na "četl jsem", "přednesu" ... Patrně výbor Akademického čtenářského spolku uložil jednatelemi na jízlivé poznámky neodpovídat, jak stojí psáno Wintrovou rukou někdy na podzim 1872.

Sotva kdy se mladá osobnost ubrání kolizím se svým okolím. /Z čeho by žilo písemnictví, kdyby tomu tak nebylo?/ Pětadvacetiletý filozof, který funkci jednatele v Akademickém čtenářském spolku spojoval s úkoly zvoníka u Panny Marie Vítězné, navíc v čase politicky zjitřeném, získal za jediný školní rok nezaplatitelnou průpravu pro všechny své budoucí obřazy i obrázky.

A jak to bylo dál? O tom náš pramen mlčí, napsal by Z. Winter. Nám budiž dovoleno ze známého pramene doplnit, že Zikmund Winter vystupoval 8. června 1872 v ochotnickém představení pořádaném Akademickým čtenářským spolkem. /Ale vybrán k tomu musel být podle Jiráskových vzpomínek samým Kolářem mladším! / V Záhubě rodu přemyslovského hrál pěvce Dalimila. "Jak se herecky tužil, už nevím," vyslovil se opatrně Alois Jirásek, dodávaje: "dobře si však pamatuju, že brnkaje na provázky nějakého 'varyta' či harfičky, jak to na divadle dělají, pěkně zpíval. Měl plný, zvučný baryton. A on sám si dnes připomíná, že mu tenkrát dali nějaké ničemné triko na lýtku natržené."